

Middeleeuwse sporen op de
Frits De Wolfkaai te Aalst
(prov. Oost-Vlaanderen)
*Archeologische registratie naar
aanleiding van een vondstmelding.*

Intern VIOE-rapport o8

Terreinwerk & rapportage:
VERA AMEELS, ARCHEOLOOG
JAN MOENS, VELDTECHNICUS

Intern VIOE-rapport o8

Middeleeuwse sporen op de Frits De Wolfkaai te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen) 2011.

Archeologische registratie naar aanleiding van een vondstmelding.

Terreinwerk & rapportage

**Vera Ameels,
archeoloog**

**Jan Moens,
veldtechnicus**

Brussel, 2011

Archeologische registratie naar aanleiding van een vondstmelding te Aalst - Frits De Wolfkaai (Prov. Oost-Vlaanderen)

2011

Administratieve gegevens:

Provincie: Oost-Vlaanderen	Gemeente: Aalst
Adres: Frits De Wolfkaai	
Kadaster: Afdeling: 1ste	Sectie: A
Perceel: Openbaar domein	

Opgraving ☒	Prospectie ☐
Vergunningsnummer: 2011/229	
Datum vergunning: 20/06/2011	
Naam aanvrager: Ameels Vera	
Naam site: Aalst - Frits De Wolfkaai	
Lambertcoördinaten (Lambert 2008): X= 127.147, Y= 181.225	

Verantwoordelijke uitgever: Sonja Vanblaere

Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
Phoenixgebouw
Koning Albert II-laan 19, bus 5
1210 Brussel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

© vioe, B-1210 Brussel (tenzij anders vermeld - *except stated otherwise*) - 2011.

Inhoudsopgave

1 Inleiding - doel en voorwerp van het onderzoek	5
2 Situering van het projectgebied.....	7
3 Historische gegevens	8
4 Archeologische gegevens	14
5 Besluit.....	19
6 Bibliografie.....	20

1 Inleiding

De voorbije twee decennia werd herhaalde malen archeologisch onderzoek uitgevoerd in de stad Aalst. Dit gebeurde meestal voorafgaand aan kleine en grotere bouw- en infrastructuurwerken in de binnenstad. Al deze onderzoeken situeerden zich binnen de omschrijving van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling op de linker Denderoever¹. Uit de geschreven en iconografische bronnen is geweten dat een deel van het gebied op de rechter oever van de Dender ook door een stadsmuur met walgracht werd omsloten. Aangezien dit gebied de voorbije decennia gevrijwaard is gebleven van ingrijpende infrastructuurwerken of bouwprojecten zijn er zo goed als geen archeologische waarnemingen of onderzoek uitgevoerd. Enkel in het begin van de jaren '90 van vorige eeuw konden tijdens de aanleg van collectoren langsheen de Frits De Wolfkaai enkele foto's genomen worden van muurresten die bij die werken werden aangesneden (fig. 1-2).

Fig. 1 Tijdens collectorenwerken in het begin van de jaren 1990 werden muurresten aangesneden ter hoogte van de Sint-Annabrug.

¹ De Groote 2000; De Groote 2010.

Fig. 2 Ter hoogte van de stedelijke vismijn kwamen restanten van een baksteen muur aan het licht.

Door de constructie van een nieuwe brug over de Dender ter vervanging van de verouderde Sint-Annabrug dienden ook de wegen en bijhorende rioleringen aangepast te worden. De riolen werden hierbij vervangen op hun bestaande tracé. In beide sleufwanden konden tijdens de aan de gang zijnde werken archeologische niveaus herkend worden. Deze waarneming gaf aanleiding tot een vondstmelding bij het Agentschap Ruimte en Erfgoed, waarop het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed deze sporen registreerde (fig. 3)².

Fig. 3 Zicht op de aan de gang zijnde werken ter hoogte van de Sint-Annabrug, waarbij archeologische niveau's werden aangesneden op het tracé van de heraangelegde rioleringen.

² Met dank aan Dirk Doclo van de dienst Openbare Werken van de Stad Aalst voor de vlotte samenwerking.

2 Situering van het projectgebied

De werken situeren zich op de rechter Denderoever ten zuidwesten van de tunnel onder de spoorweg ter hoogte van de Frits De Wolfkaai (fig. 4). De bouwsleuf van ongeveer 1 m breed en 12 m lang verliep min of meer parallel aan de Dender op 12,5 m van de huidige kaaimuur (fig. 5). Ter plaatse moest vastgesteld worden dat de nieuwe rioolbuizen reeds aangebracht waren waardoor slechts de bovenste 1,5 m onder het huidige straatniveau kon bekeken en geregistreerd worden. De archeologische waarnemingen dienden zich te beperken tot het optekenen van de beide sleufwanden en de recuperatie van wat vondstenmateriaal uit de profielen.

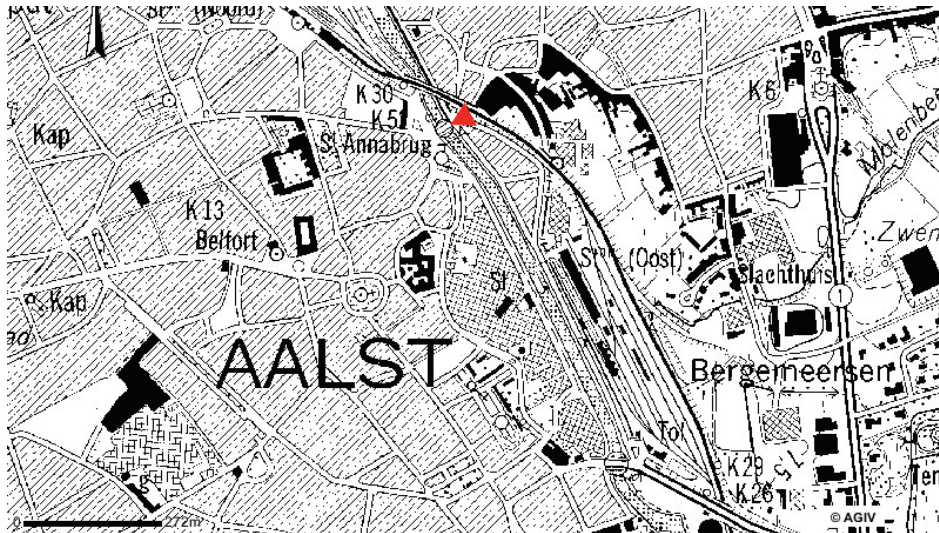

Fig. 4 Topografische kaart met de situering van het onderzoek (rode driehoek).

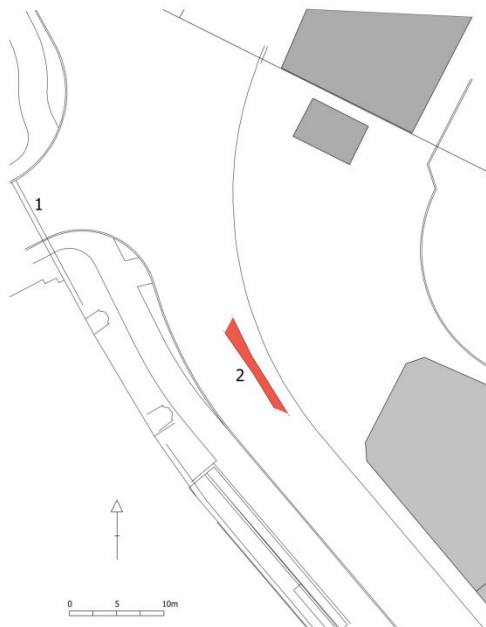

Fig. 5 Situering van de sleuf voor de heraanleg van de riolen: 1 – Sint-Annabrug, 2 – Sleuf.

3 Historische gegevens

Met de aanleg van de tweede Aalsterse stadsomwalling werd een gebied van meer dan 50 hectaren omsloten. De verdedigingsconstructie, met weermuur, torens, stadspoorten en een brede gracht, had een lengte van ongeveer 4 km³. Deze ingrijpende infrastructuurwerken moeten op het eind van de 12de of het begin van de 13de eeuw gesitueerd worden. De datering berust op het feit dat het oudste stadhuis, dat opgetrokken is in het eerste kwart van de 13de eeuw, aan de nieuw gecreëerde Grote Markt ligt, net buiten de eerste stadsomwalling⁴.

Ook een gebied op de rechter Denderoever werd in dit verdedigingswerk opgenomen⁵. Een aantal straatnamen in dit stadsdeel, zoals de Walstraat en de Hoge Vesten, refereren nog naar die ommuurde periode⁶. De iconografische bronnen geven een goed beeld van de stadsomwalling op de rechter oever van de stad. Op de stadsplannen van Jacob Van Deventer (1540-1575) en F. De Deyn (1629) is duidelijk te zien dat het om een min of meer langgerekt ommuurd en omgracht gebied gaat dat aansloot op de Dender (fig. 6).

Fig. 6 Detail uit de stadsplattegrond van J. Van Deventer.

De schuin over de rivier verlopende Sint-Annabrug verbond de twee stadsdelen met elkaar. De weg die op deze brug aansloot, de huidige Molendries, zette zich verder naar de enige stadspoort van het omsloten gebied op de rechter oever, de Waterpoort of *Ste-Wympoort* (fig. 7)⁷.

³ De Groote 2010 259.

⁴ De Groote 2010, 258-259.

⁵ Callebaut 1983, 239-240.

⁶ Ghysens 1986, 173, 358.

⁷ Van Nuffel 1914, 180-184.

Fig. 7 Op het stadsplan van F. De Deyn (1629) is de Sint-Annabrug (1) en de Waterpoort (2) duidelijk afgebeeld.

Een opmerkelijke vaststelling kon gedaan worden midden jaren 2005 naar aanleiding van verbouwingswerken aan een woning. De meest noordelijke vestingstoren van de verdedigingswerken, op het eind van de huidige Moutstraat, blijkt voor een belangrijk deel in de woning geïncorporeerd te zijn⁸. Deze toren, die in de bronnen gekend staat als mout- of smouttoren, omdat de stedelijke mout- en schorsmolen er gevestigd was, wordt in de geschreven bronnen voor het eerst vermeld in 1321⁹. In 1535 wordt *den torre, staende up de vesten, anden Molendriesch* door de stadsmagistratuur als dank aan burgemeester Antoon de Luu afgestaan. De historie van de verschillende eigenaars en de wisselende functies van de toren gedurende de eeuwen die er op volgen kan vrij goed in de bronnen gevolgd worden. Het Moutmolengat, restant van de oude walgracht ter hoogte van de moutmolen, werd in 1914 overwelfd (fig. 8).

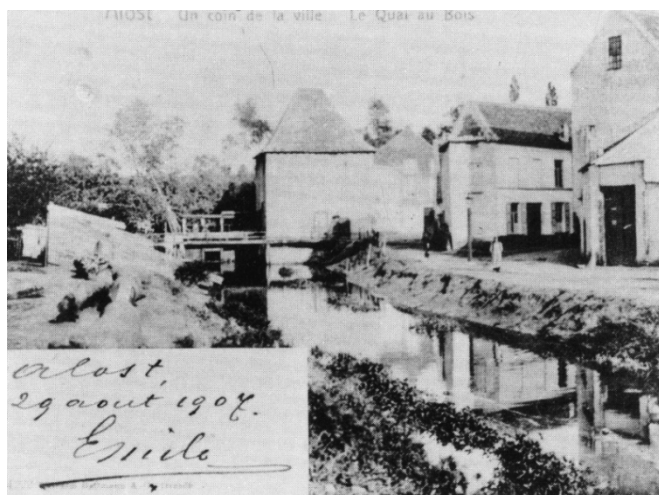

Fig. 8 De moutmolen aan het moutmolengat voor de overwelfing van de stadsgracht.

⁸ Met dank aan de familie Huylebroeck die ons op de hoogte bracht van de muurresten die vrijkwamen tijdens de verbouwingswerken.

⁹ Van Nuffel 188-190; de Potter & Broeckaert 1875, 96-97.

Tijdens de verbouwingswerken van de woning kon vastgesteld worden dat de originele traptoren van de voormalige vestingstoren, in het zuidwestelijk deel van het gebouw, tot op het niveau van de tweede verdieping nog volledig bewaard is (fig. 9-10). Het gaat om een natuurstenen wenteltrap waarbij in de wanden van de toren nog een aantal schiet- of lichtopeningen aanwezig zijn. Deze resten zijn een uniek relict van de oorspronkelijke stadsomwalling.

Fig. 9 Een deel van de oorspronkelijke toren van de stadsomwalling is in de woning geïncorporeerd.

Fig. 10 De natuurstenen wenteltrap is tot op de tweede verdieping bewaard.

Na de Tachtigjarige oorlog werd de Aalsterse stadsomwalling gemoderniseerd en aangepast. Deze werken startten in 1576 en er werden rondom de omwalling, ter hoogte van de stadspoorten, bastions aangelegd¹⁰. Tijdens de belegering van de stad door de Fransen in 1667 werd op bevel van maarschalk Turenne gestart met de ontmanteling van de stadsmuren¹¹.

Deze wijzigingen en aanpassingen van de verdedigingswerken van de stad zijn op de historische stadsplannen goed te volgen.

Op de stadsplattegrond van A. Sanderus uit 1644 is het bastion ter hoogte van de Waterpoort duidelijk te zien (fig. 11). Op het plan van Braun & Hooghenberg (1588) is een iets andere situatie afgebeeld. Hier gaat het om een dubbel bastion in de zone van de huidige Molendries (fig. 12).

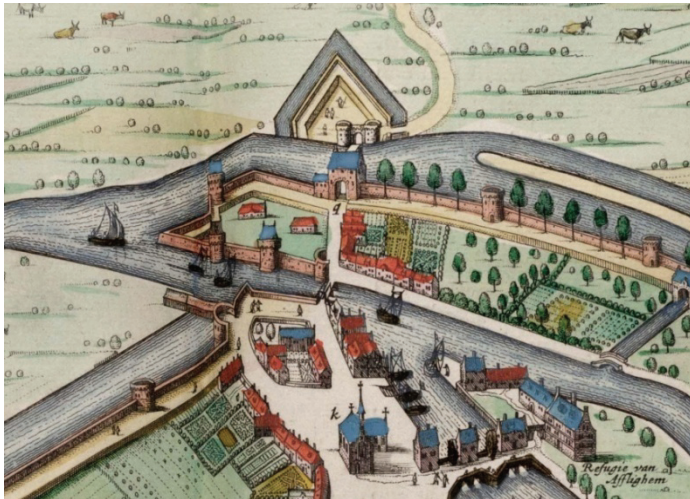

Fig. 11 Detail uit de stadsplattegrond van A. Sanderus (1644) met zicht op het bastion ter hoogte van de Waterpoort.

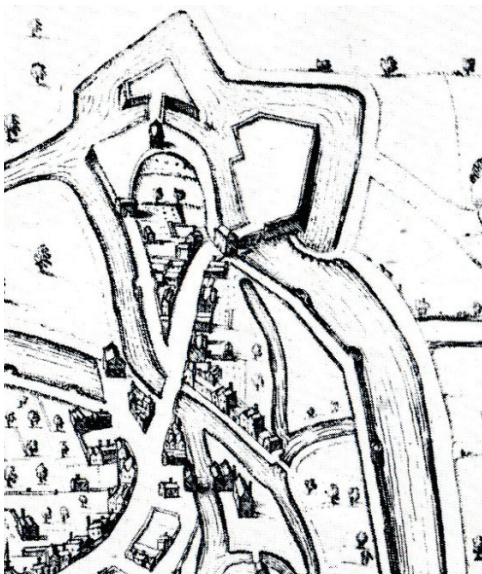

Fig. 12 Kaart van Braun & Hooghenberg (1588) met de afbeelding van het dubbele bastion.

¹⁰ Callebaut 1983, 246-247.

¹¹ de Potter & Broeckaert 1875, 102.

In het kaartboek van J. J. F. de Ferraris uit 1777 is vast te stellen dat de bastions reeds ontmanteld zijn (fig. 13). De gracht van de tweede stadsomwalling is echter nog altijd duidelijk te zien. Ook op het primitief kadaster van P. C. Popp uit 1870 zijn de stadswallen op de rechter Denderoever als waterpartijen in dit stadsdeel nog aanwezig (fig. 14). In 1914 startte men met de overwelving van het noordelijk deel van het Moutmolengat, relict van de stadsgracht. De situering van deze verdedigingswerken blijft tot vandaag in het stratenpatroon te herkennen (fig. 15).

Fig. 13 Op de kaart van J.J.F. de Ferraris (1777) zijn de bastions al verdwenen.

Fig. 14 Plan van P.C. Popp (1870) waarop de stadswallen op de rechter Denderoever nog duidelijk te zien zijn.

Fig. 15 De stadsomwalling is nog in het huidige stratenpatroon te herkennen: 1: Gracht van de stadsomwalling; 2: Mouttoren; 3: Bastions; 4: Weg over de Dender.

Het stadsgedeelte waar de archeologische registraties plaats vonden stond eertijds gekend als *den dam*¹². De oudste vermelding ervan dateert uit 1380, waarbij er gesproken wordt van een *huus ende erve op den Dam*¹³. Het is pas in 1946 dat de naam zal gewijzigd worden in Frits De Wolfkaai¹⁴. Op *den dam* stond het *St-Anne cappelleken*, dat zijn naam zal verlenen aan de brug die linker en rechteroever met elkaar verbond, de Sint-Annabrug¹⁵. De oudste vermelding van deze kapel gaat terug tot 1615. Uit een akte uit 1660 is op te maken dat ze zich vlak bij het water moet bevonden hebben, men spreekt er van de *Ste-Anne cappelle aen den watertrap*. In 1771 worden nog herstellingswerken uitgevoerd aan deze bidplaats.

De historische gegevens over dit stadsdeel zijn schaars. Het oude kaartmateriaal laat zien dat de bewoning zich voornamelijk aan de zuidzijde van de weg naar de Waterpoort, de huidige Molendries, situeerde (fig. 6-7, 11). Sommige verwijzingen verschaffen informatie over de activiteiten die er gesitueerd waren. Zo wordt er ondermeer gesproken over een *vettery* (1493) en *twee huievetteryen met huusen ende met erven, ghestaen ende ghelegen an de Molendriesch brugghe op den Dam, daer men gaet ter slachmeulen waert* (1512)¹⁶. Verder wordt er melding gemaakt van een *varvery* (1524), een herberg (1708), een pakhuis (1713), het *Loog huys* (1772) en de *bleekerij* (1791). Langs heen het water strekte zich de Damkaai of Dijkstraat uit die in de 19de eeuw bebouwd was met een rij kleine woningen. In dit woonblok waren er twee ingangen gesitueerd, de Radijzengang en de Impasse Eeman. In 1878 kocht de stad de huizen van deze wijk en sloopte ze. In de jaren die hierop volgen zullen er nieuwe woningen opgetrokken worden¹⁷.

¹² Van Nuffel 1914, 176-178; Ghysens 1986, 113.

¹³ Anonymus s.d., 18; Haers Van Der Meulen 1961, 30.

¹⁴ Ghysens 1986, 113.

¹⁵ de Potter & Broeckaert 1875, 156.

¹⁶ Van Nuffel 1914, 177.

¹⁷ Van Nuffel 1914, 178.

4 Archeologische gegevens

Het oostelijk en westelijk profiel van de werkput vertoonden een min of meer gelijkaardig beeld (fig. 16). De interpretatie werd echter bemoeilijkt door het feit dat enkel de bovenste anderhalve meter kon bekeken en gedocumenteerd worden. Het stratigrafisch oudste pakket betrof een grijze lemige laag met verspreide lensjes die een hogere concentratie aan houtskool, baksteengruis en kalkmortelresten bevatten (fig. 16: 1). Op het niveau van de reeds aangebrachte rioolbuis tekende zich hierin ook een blauwgrijze lemige zandlens af (fig. 16: 2). Waarschijnlijk moeten deze beide lagen geïnterpreteerd worden als een egalisatielaag van het terrein. Hierop volgt een dun lensje van fijn baksteengruis (fig. 16: 3) met erboven een heterogene donkergrijze leemlaag met verspreide baksteen-, houtskool-, kalk- en verbrande leembrokjes (fig. 16: 4). Boven deze lagen bevindt zich een ongeveer 20 cm dik pakket met zeer veel verbande leembrokken en houtskoolresten (fig. 16: 5), gevolgd door een lens okerkleurig zand met enkele verspreide kalkzandsteenbrokjes (fig. 16: 6). Ter hoogte van het oostprofiel volgt hierop opnieuw een pakket met zeer veel brokken verbrande leem en houtskoolbrokken (fig. 16: 7) dat afgedekt wordt door dun grijs lensje zandleem met enkele verspreide baksteen- en mortelstipjes (fig. 16: 8). Stratigrafisch volgen hierop enkele dunne zandlemige lensjes met een hoge concentratie aan baksteen-, kalk en mortelbrokjes (fig. 16: 9-11). Deze laagjes corresponderen waarschijnlijk met een vergelijkbaar grijs zandlemig pakketje met fijn bouwpuin in het westprofiel (fig. 16: 12).

Aan de noordzijde van het oostprofiel worden de hiervoor beschreven lagen doorsneden door een aantal lichtgrijze, grijze tot donkergrijze heterogene zandleem pakketten met verspreide baksteen-, kalk- en houtskoolstippen in wisselende concentratie (fig. 16: 8-11). Door deze lagen is een ongeveer 30 cm brede baksteen fundering aangebracht (baksteenformaat 26x12,5x5,5 cm) (fig. 16: C). Ter hoogte van het westprofiel was de opbouw enigszins anders en dit door een aantal elkaar snijdende kuilen en vergravingen, meestal met een zeer heterogene vulling (fig. 16: 17-30).

Aan de zuidzijde van de bouwsleuf was bij de graafwerken een vrij imposante, schuin verlopende muur doorbroken. Het was onmogelijk om de muurdikte te bepalen door de te sterke verstoring door de werken. Het onderste deel van dit funderingsmassief bestond uit vrij grote min of meer regelmatig gevormde kalkzandstenen (fig. 16: A'), gevolgd door een opbouw in baksteen (formaat: 26x12,5x6 cm) (fig. 16: A). De gebruikte mortel was een vrij harde beige kalkmortel met grote, witte kalkstippen.

Ter hoogte van het oostprofiel kon vastgesteld worden dat tegen dit massief een baksteen constructie aanleunde opgebouwd met een iets kleiner formaat van stenen (baksteenformaat: 22x?x4,5-5 cm) en een okergele zandige mortel (fig. 16: B). De sterke verstoring liet echter niet toe om het verband en de relatie tussen beide muurrestanten na te gaan. Door projectie van beide profielen op het grondplan van de werfzone kan het tracé van de doorsneden muur gereconstrueerd worden (fig. 17). Hieruit is op te maken dat ze dezelfde oriëntatie heeft als de oorspronkelijk schuin over de Dender aangelegde St-Annabrug en de hoofdweg doorheen het stadsgedeelte op de rechter Denderoever. Deze oriëntatie is goed vast te stellen op de verschillende historische kaarten van de stad (zie oa. fig. 7, 12-14).

De jongste afdekkende lagen van het terrein bestonden uit zeer heterogene bruine tot gijsbruine zandlemlagen waarin vrij veel bouwpuin voorkwam.

Gelet op het vrij imposante muurwerk en de oriëntatie ervan gaat het vermoedelijk om de bakstenen voorgevel van één van de huizen langsheen de Molendries in het verlengde van de toenmalige schuin over de Dender lopende Sint-Annabrug. Toch blijkt uit de stratigrafische opbouw dat deze muur een reeks oudere lagen doorsnijdt. Dit wijst erop dat deze zone waarschijnlijk al eerdere bebouwing moet gekend hebben. Het schaarse vondstenmateriaal uit het pakket met verbrande leem suggereert een datering ervan in de 14de of ten laatste in de eerste helft van de 15de eeuw¹⁸.

¹⁸ Met dank aan collega Koen De Groote voor de hulp bij de determinatie en datering van het schervenmateriaal.

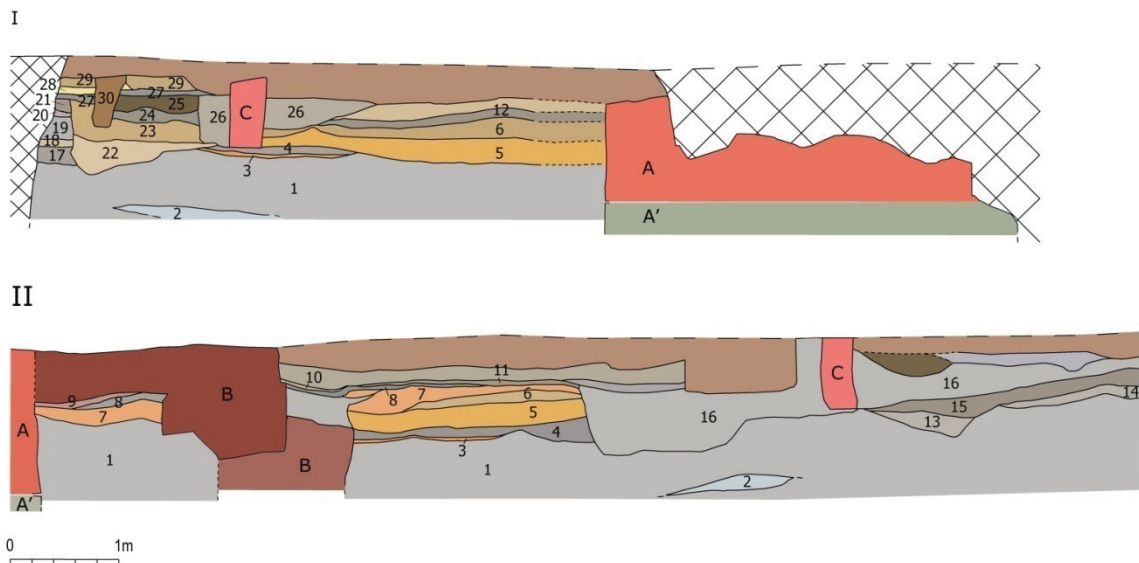

Fig. 16 Stratigrafische opbouw van het west- (I) en het oostprofiel (II) van de werkput.

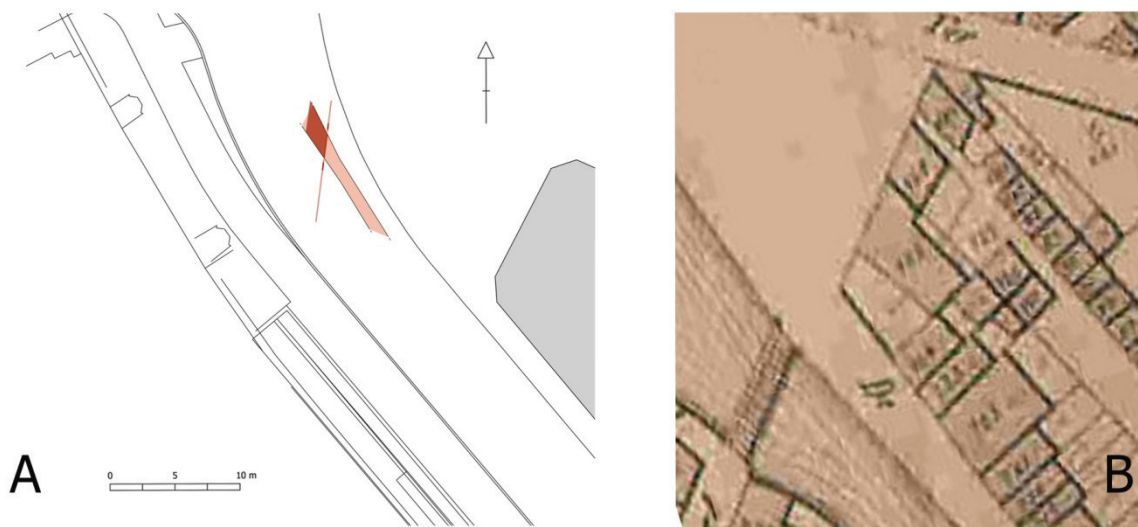

Fig. 17 Door projectie kon het tracé van de doorsneden muur gereconstrueerd worden (A). Deze heeft dezelfde oriëntatie als de oorspronkelijk schuin over de Dender verlopende brug en de hierop aansluitende weg (B: Plan P.C. Popp).

Fig. 18 Zicht op het westprofiel van de werkput met rechts in beeld de baksteen muur die door de werken doorbroken werd.

Fig. 19 Beeld van het oostprofiel.

Fig. 20 In beide sleufwanden tekenden zich dikke pakketten met verbrande leembrokken af.

Het aantal vondsten dat uit beide profielen kon gerecupereerd worden is uiterst schaars (tabel 1). In het pakket dat als een terreinegalisatie te interpreteren is (fig. 16: 1) werden een kleine hoeveelheid scherven, een enkel botje en een daktegelfragment aangetroffen (Inv. nrs. 11/AA.FDW/1&5). Het gaat om 6 scherven in reducerend gebakken aardewerk, waaronder een teilrand met afgeronde top (fig. 21: 1) en de aanzet van een grapepootje alsook één steengoedscherf. Twee aan elkaar passende scherven in rood aardewerk zijn afkomstig van een grape met een eenvoudige uitstaande en afgeronde rand met ooraanzet (fig. 21: 3). Het samengeknepen oor vertoont slijtagesporen van de ophanging.

Uit het pakket met de verbrande leembrokken (fig. 16: 5), kwamen een drietal scherven (Inv. nr. 11/AA.FDW/2), waaronder één teilfragment met een bandvormige rand met afgeronde top en weinig geprofileerde doorn (fig. 21: 2).

Uit de afdekkende pakketten van het terrein werd één klein randfragmentje in steengoed met bruine engobe en zoutglazuur van een kan of kruik gerecupereerd (Inv. nr. 11/AA.FDW/4) (fig. 21: 4). Het gaat om een eenvoudige rechtopstaande rand met afgeronde top en licht geprononceerde doorn. Alle vondsten lijken zich in de 14de of ten laatste in de eerste helft van de 15de eeuw te situeren.

Inv. Nr.	Contextnr.	Ceramiek	Bot	Andere
11/AA.FDW/1	W-prof/1	7	1	daktegelfragm
11/AA.FDW/2	W-prof/5	3		nagel
11/AA.FDW/3	W-prof/15			metaalslakken
11/AA.FDW/4	W-prof/21	1		
11/AA.FDW/5	O-prof/1	2		
11/AA.FDW/6	O-prof/4'		1	

Tabel 1 Overzicht van de aangetroffen vondsten.

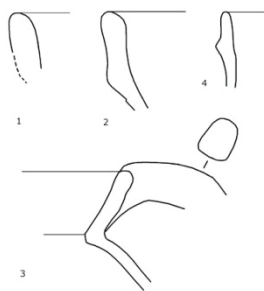

Fig. 21 Ceramiekvondsten: grijs reducerend gebakken aardewerk (1-2), rood aardewerk (3) en steengoed (4). Schaal 1:3.

5 Besluit

Deze zeer beperkte archeologische registratie, samen met een tweetal waarnemingen uit het verleden tonen duidelijk het archeologisch potentieel aan van dit laatmiddeleeuwse stadsdeel op de Aalsterse rechter Denderoever. De aangesneden sporen lijken in verband te staan met het huizenblok op de voormalige 'Dam', dat gekend is uit de iconografische en de geschreven bronnen. Op basis van de schaarse hoeveelheid schervenmateriaal moet de inplanting van de baksteen muur waarschijnlijk ten laatste in de eerste helft van de 15de eeuw gesitueerd worden.

De focus van archeologische waarnemingen en onderzoek lag de voorbije decennia voornamelijk in de historische stadskern op de linker Denderoever. Toch lijkt het erop dat ook op de rechter oever een belangrijk stuk archeologisch patrimonium bewaard is dat meer inzicht kan verschaffen in de genese van de laatmiddeleeuwse stad. Het is daarom aangewezen om bij geplande bouw- of infrastructuurwerken in dit stadsgedeelte archeologisch vooronderzoek in te passen in het planningsproces.

6 Bibliografie

ANONYMUS s.d.: *Aalsterse plaatsnamen*, s.l. (Stadsarchief Aalst 938.1).

CALLEBAUT D. 1983: De topografische groei van Aalst of hoe een Zelhof een gebastioneerde stad werd, *Miscellanea Archaeologica in honorem H. Roosens*, *Archaeologia Belgica* 255, 227-249.

DAUWE J., HEIREMAN K., BAERT K. & DE VOS I. 1976: *Aalst in kaart, beeld en prent. Tentoonstellingscatalogus*, Aalst.

DE GROOTE K. 2000: Van prestedelijke nederzetting tot omwalde stad. Archeologie van de Aalsterse stadsontwikkeling, *Het Land van Aalst* LII-2, 234-252.

DE GROOTE K. 2010: The contribution of archaeological sources to the research of the formation of towns. The example of Aalst, a border town in the county of Flanders. In: DE GROOTE K., TYS D. & PIETERS M. (eds), *Exchanging Medieval Material Culture. Studies on archaeology and history presented to Frans Verhaeghe*, *Relicta Monografieën* 4, Brussel, 249-266.

DE GROOTE K. & MOENS J. 2008: Verkennend archeologisch onderzoek op de Werf te Aalst (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 31, 44-45.

DE MAEYER W., KLINKENBORG S. & CHERRETÉ B. 2010, Aalst Werfplein. Archeologisch vooronderzoek, *Solva Archeologie - Rapport* 21.

DE POTTER F. & BROECKAERT J. 1875: *De geschiedenis der stad Aalst, voorafgegaan van eene historische schets van 't voormalige Land van Aalst, 1ste deel*, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, zevende reeks, Gent (heruitgave: 1988, Roeselare).

GHYSENS J. 1986: *Geschiedenis der straten van Aalst*, Aalst.

HAERS VAN DER MEULEN A. 1961: *Toponymie van Aalst tot het einde der 15de eeuw*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling K.U.L., Aalst.

VAN NUFFEL P. 1914: *Historiek der oude straten, markten, pleinen en gebouwen der stad Aalst met sagen en vertellingen*, Aalst.

